

”At lære nøiere at kjende en eller anden af de Skatte, som Klipperne, Jorden eller Havet indeslutte”.

Christie, Museet og Vestlandet – nasjonsbygging og kunnskapsprosjekt

Henrik v. Achen

Foredrag på Christie-konferansen i Bergen, den 26. april 2010

(1)

Var Bergen Museum Christies barn, kan vi kalle Universitetet i Bergen hans ”barnebarn”. Nasjonsbygging og kunnskapsprosjekt i ett. Ennå i dag, 185 år senere, har universitetet karaktertrekk som går tilbake til ham.

(2) Som folkeminne-, bok- og antikvitetsamler hadde den sunnmørske Peder Fylling samarbeidet flere ganger med Christie og også møtt ham personlig. Og skrev våren 1848: At det var ”en stor Glæde at ... der i Bergen endnu findes Mend hvis navn sent eller aldrig vil tabes af Historiens Aarbøger”. Og her er vi i dag!

Christie må ha hatt en umåtelig evne og vilje til kontakt med omverden, og han fikk mange til å bli ivrige agenter for museet. Det var som om de gjorde det lille ekstra også for ham personlig:

”det vil altid være mig en kjær Pligt at kunne frembringe mer, især noget der var siældent som kunde interessere Deres høyvelbaarenhed, og hvorved ieg tillige selv kunde lære, ved Deres venskabelige Oplysning om samme”, svarer den 77årige sokneprest Johan Wolf i Manger den 5. juli 1824 på et brev fra Christie – altså før museet overhodet var grunnlagt. Vedlagt brevet var en pose med tørkete frø, en del insekter – og en avskrift av den runesteinen som lå foran kirkedøren.

Eller fra en fetter i 1825: "Efter din Anmodning har jeg af yderste Evne gransket efter Indskriptionen som var paa det gamle malerie i Ranes". Jo, Christie var åpenbart den perfekte rekrutteringsoffiser i vitenskapens og historiens tjeneste!

En av grunnene var hans umåtelige appetitt på alt som kunne innlemmes i museets samlinger. (3) En annen grunn var hans utrettelighet i å reise rundt. Han synes å ha levd med et øye på hver finger, og minst femdobbel evne til å høre selv det fjerneste rykte om at det visst nok skulle finnes et eller annet på en eller annen gård et eller annet sted. Jo, reiseapoteket kom godt med.

En tredje avgjørende årsak synes å ha vært hans personlige karisma, en kombinasjon av sjarm, vitebegjærighet og respekt for alle han møtte uansett deres sosiale plassering. Hans lojalitet til alle som rundt omkring i distriktet jobbet i museets tjeneste var urokkelig: Selv om de ikke alltid klarte å skaffe inn til museet hva formannen hadde ønsket, erklærte Christie seg "overbeviist om, at mine Befuldmægtigede med Nidkjerhed og Conduite have bestræbt sig paa at udføre den givne Commission".

Alle som jobbet for hans museum varsom et brorskap spredt over hele Vestlandet. For museet var jo hans liv, det var den ugifte kristianssunderens fru Christie! (4)

Og slik styrte han det bergenske museum, "1st director of the Museum of Bergen", som han kalte seg i et brev fra januar 1848 til British Museum. (5)

I lovenes §25 sto det: "Formanden paaligger det ... at modtage og aabne de til Foreningen eller dens Direction ankommende Breve, foredrage deres Indhold i Directions-Møderne, og paase at det fornødne i Anledning af dem expederes, overensstemmende med Directionens Beslutninger".

På et brev fra Lekve inne ved Ulvik med en liste over fugler skrev Christie:
”Takket for gaven d: 31de October 1827, og anmodet om at skaffe Musæet 1 a 2 Exemplarer af Fuglene No 1, 2, 5, 18 og 21, nedlagte med Fjærene paa i almindeligt Kornbrændevin”. Christie hadde en utrolig evne til å konsentrere seg om praktiske detaljer, samtidig som han bevarte det store overblikk. **(6)**

Han skrev den første artikkel om noen norsk alterfrontale fra middelalderen, i Urda 1837. Han foretok eksperimenter med rogn i sjøvann ved Toldboden i Bergen i 1840. Han samlet inn folkesagn på Sunnmøre, skrev ned dialektuttrykk fra Hardanger, **(7)** ga i 1838 anvisninger på at ”malte glassruter etterspørres overalt”, sendte penger til nevøen i Tromsø til innkjøp av samiske gjenstander og oversatte fra gammelnorske pergamentbrev. **(8)** Han samlet inn steinarter i Nordfjord, og registrerte helleristninger.

Mangt kom inn, innsamlet, innsendt, innleveret, noe fra bergen, noe fra Sogn og Fjordane, og noe enda lengre borte fra. **(9)** Sensommeren 1848 fraktet briggen Aurora for museet en kasse fra New York til Christiania. Den inneholdt m.a. mineraler, bøker, 2 kasser kinesiske insekter og indianske pile.

Etter hvert ble Christies helbred dårligere og han selv svakere. Det ble mer bruk for medikamentene som han skaffet seg fra Løveapoteket ved Muralminningen i Bergen. **(10)**

En stor personlig sorg var den litt eldre vennen, biskop Jacob Neumanns, død i 1848. Siden 1825 hadde de to sammensvoret seg for å fylle det bergenske museum med alt mellom himmel og jord, og en biskop som jo dro på visitas og skulle få seg forevist alt inventar i en kirke, på loftet, i uthuset osv. var selvsagt uvurderlig for museet. **(11)**

Men i januar 1848 gikk Neumann i forveien dit man ifølge Den Gode Bok skulle skaffe seg skatter, men fikk trolig også kreditt for dem han hadde skaffet museet her på jorden. En kreditt vi får tro også Christie året etter kunne glede seg over – sine uekte barn til tross! **(12)**

Han glemte aldri sitt egentlige barn, sin kone, sin store kjærlyhet – eller hva vi nå skal kalle Bergens Museum fra 1825 til 1849. I et brev av 9. mars 1848 gleder fetteren seg over å høre ”at Du har fornøjet dig på Din Lyst-Tour med dine Slægtninger og venner langs Kysten af Norge – dette er noe for Hurtigruten og Turistforeningen – men så kommer det: ”og at Du har gjort gode Samlinger for Dit Museum; samt besøgt din kjere Fødebye”.

Jo, museet vokste.

Også etnografien interesserte ham. **(13)** Begeistret skriver nevøen den 17. aug. 1849 til sin onkel i Bergen at han har skaffet museet hva han kaller ”en ethnografisk gjenstand”, en Samojadlue som brukes av menn på Kolahalvøyen om sommeren. ”Jeg fik den lige af Hovedet paa en Russematros, imod at give ham en gammel hat og 96 sk”. Også et par samiske barnesko skaffet nevøen, ”de bruges daglig af Finnebørn ..... men Kranier faar jeg sletikke”.

Ingen som hadde truffet Christie og blitt bitt av museumsbasillen lå på den late siden. Og Christie? Han skrev på nevøens brev: ”besvaret d: 11 Sept. 1849”. En måned senere var han død.

Christie forsto at Bergen var en del av Vestlandet, Vestlandet av Norge, og Norge en del av Europa. **(14)**

Og dette må da også kjennetegne et UiB i Christies ånd: en åpenhet for Vestlandet, vilje til et samspill og samarbeid med regionen, forståelse av at det ikke finnes vesensforskjell bare gradforskjeller mellom det lokale, det regionale, det nasjonale – og det internasjonale. En grunnleggende respekt for folk, og for det liv og de virksomheter de forsøker å skape under ikke alltid gjestmilde forhold, forståelse for ulike horisonter og referanserammer; og ikke minst: en vilje for UiB til å være et demokratiseringsorgan der kunnskap ikke bare produseres, men også formidles og deles med samfunnet som jo også et universitet er en del av.

I en artikkel i URDA 1837 forteller Christie m.a. ”Om en hos Almuesmænd paa Landet herskende Overtroe, som gjør at de ikke ville skille sig ved jordgravede Oldsager ...”. Her beretter han om den vanskelighet det er for museet å få jordfundne ting som allmuen har funnet, siden overtroen tilsier at slike ting har helbredende kraft overfor både dyr og mennesker. Og det har han forståelse for. Man må ganske visst beklage overtroen, men den gjelder dog bondens og hans husdyrs liv og helbred.

Når et overtroisk forhold til ting opptrer som en hindring for ellers prisverdige forsøk på å skaffe dem til museet, skriver Christie, ”maa Oldgranskeren ... bruge Klogskab og Conduite. Han vogte sig vel for at møde denne Overtroe med Spot og Bebreidelser! Med skaansom Overbærelse ... og med sindige, simple og fornuftige Forestillinger vil han maaskee udrette Noget” ....

Måtte Universitetet og Vestlandet sammen i Christies ånd engasjere seg i alt som nettopp er veloverveidd, enkelt og fornuftig!